

Lev Şestov

Temelsizliğin Yüceldilmesi

Adogmatik Düşünme Deneyimi

Türkçesi: Yuliya Karadeniz

Deneme

Birinci Bölüm

*Zu fragmentarisch ist Welt und Leben.**

H. Heine

* (Alm.) Dünya ve yaşam fazlasıyla parçalı.

1.

Yaşamın ücra sokakları şehir merkezlerindeki sakinlerin alıştığı kolaylıkları sunmaz. Elektrikli aydınlatma, gaz, gazyağı fenerleri hatta kaldırım bile yoktur, bu yüzden yolcu rasgele yürümek ve karanlıkta yolunu el yordamıyla bulmak zorundadır. Ateş istiyorsan şimşegi beklemen ya da kıvılcımı uzak atalarımızın yaptığı gibi bir kayaya vurarak kendin çıkman gerek. Anlık ışıktaki, tanımadığın yerlerin ana hatları aniden karanlığın içinden belirir: O anda gördüklerini, izlenimin ister doğru ister yanlış olsun, hafızada tutmaya çalış. Yakında ikinci kez ışığa ulaşmak mümkün olmayacak; tabii alnını duvara çarpar da gözlerinden kıvılcımlar çıkmazsa. Böyle bir ışıktaki ne görünebilir? Merakın (merakımızın yeterince güçlü olduğunu düşünelim) yaşamın kıyılarında dolaşmaya mahkûm ettiği bu insanlardan nasıl açık seçik bir yargı talep edebiliriz? Onların davası nasıl olur da merkez sakinlerinin davasıyla bir tutulabilir?

2.

Doğa olgularının düzeni o kadar sarıh, o kadar kendiliğinden anlaşılır bir şey olarak kabul edilir ki, köklerini mevcut yaşamın gerçekliğinde değil, zihnimizin doğasında aramayı mümkün kılar. Aslında doğa olgularının düzeni, hayatta gözlemlemek zorunda olduğumuz şeylerin en gizemlisidir. Nereden geliyor bu düzen? Neden kargaşa ve düzensizlik değil de düzen? Eğer düzenlilik varsayımı

beraberinde bu kadar çok pratik fayda getirmeseydi, insanlar asla onu ebedi ve sorgulanamaz hakikat mertebesine yükseltecek kadar ayartılmazlardı. Ama onun sayesinde öngörü, *savoir pour prévoir** ve aynı zamanda doğa üzerinde hâkimiyet mümkün oldu. Her zaman başarının önünde eğilen filozoflar ise ona yaltaklanmaya başladı ve ilk iş olarak ona ellerindeki en yüce unvanı, ebedi hakikat unvanını teklif ettiler. Ama bu bile ona yeterli gelmedi: *L'appétit vivant en mangeant*.** Nedensellik de altın balık masalındaki kocakarı gibi balığın kendisine hizmet etmesini istedi... Bu bazılarının dayanamadığı bir şeydir, ama sadece bazılarının...

3.

Yerleşik insan, “Gelecekte emin olmadan nasıl yaşanır, gece yuva olmadan nasıl geçirilir!” der. Ama bir rastlantı onu evinden son-
suza dek kovaladı; şimdi ormanda geceliyor. Uyuyamıyor: Vahşi hayvanlardan, kendi kardeşinden, avareden korkuyor. Ama en nihayetinde her şeye rağmen şansa güvenecek, avare bir hayat yaşamaya başlayacak ve belki de geceleri uyuyacaktır.

4.

Yazar, özellikle de genç ve tecrübesiz yazar, okuru karşısında her soruya en kapsamlı yanıtları vermesi gerektiğini düşünür. Vicdanı gözlerini kapamasını ve en acı veren şüpheleri görmezden gelmesini genellikle engellediğinden ister istemez “ilk ve son şeyleri” yorumlamaya kalkışır. Bu konularda anlamlı bir şey söyleyemeyince –felsefi tartışmalara bulaşmak gençlere göre değildir– öfkelenmeye ve sesi kısılana, bitkin düşene kadar bağırmaya başlar. Yeterince bağırduğında yorulur ve susar, sonra sözleri halk arasında kabul görmüşse, nasıl bu kadar kolay bir şekilde peygamber olmayı becerdiğine kendisi de şaşırır. Sıradan bir insanın ruhunda,

* (Fr.) Öngörmek için bilmek.

** (Fr.) İştah yedikçe açılır.

başkaları üzerindeki etkisini ömrünün sonuna kadar sürdürme arzusu doğar yalnızca. Ancak daha hassas ve yetenekli doğalar, çığırtkanlar ile yalvaçları birbirinden ayırt edemeyen kalabalığın yanı sıra –yüce fikirlerin aptal, utanç verici şaklabanlıkları onları hayatlarında bir kez olsun ayartmaya görsün– kendilerini de hemen küçümsemeye başlarlar.

5.

Platon’un Sokrates’in ölmeden önceki son konuşmalarına dair anlattıklarını okumak ne kadar zor! Günleri, saatleri çoktan sayılı ama o konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor... Kriton şafak vakti ona geliyor ve kutsal gemilerin bugün ya da yarın Atina’ya döneceğini bildiriyor: Sokrates hemen konuşmaya, kanıtlamaya hazır... Aslında belki de Platon’a tamamen güvenmemeliyiz. Platon’un kaydettiği diyaloglarıyla ilgili olarak Sokrates’in “Bu delikanlı benim hakkımda ne çok yalan söyledi,” dediğı rivayet edilir. Ama sonuçta tüm kaynaklar Sokrates’in mahkûmiyetinden sonraki bir ayı öğrencileri ve dostlarıyla aralıksız sohbet ederek geçirdiğı konusunda hemfikir. Sevmek ve öğrenci sahibi olmak işte budur! Huzur içinde ölmene bile izin vermezler... En iyi ölüm, en kötü şekilde onurlandırılan ölümdür: kişinin yanında kimse yokken; uzakta, gurbette, hastanede, tabiri caizse köpek gibi bir duvar dibinde ölmek. En azından yaşamın son dakikalarında insan ikiye bölünmüş olmak, öğretmek yerine kendini korkunç hatta belki de yüce bir olaya hazırlamak için sessiz kalabilir. Kız kardeşinin bildirdiğine göre Pascal da ölmeden önce çok konuşmuş; de Musset ise bir çocuk gibi ağlamış. Sokrates ve Pascal gözyaşlarına boğulmaktan korktukları için bu kadar çok konuşmuş olabilirler mi? Sahte utanç!